
GEOGRAFICKÝ ČASOPIS

57

2005

3

*Daniel Michniak**

NIEKTORÉ PRIESTOROVÉ ASPEKTY DOCHÁDZKY ZA PRÁCOU NA SLOVENSKU V ROKU 2001 NA ÚROVNI OKRESOV

D. Michniak: Some spatial aspects of commuting in Slovakia in 2001 at the district level. *Geografický časopis*, 57, 2005, 3, 7 figs., 39 refs.

This study deals with selected spatial aspects of commuting to work at the level of individual districts. Commuting was assessed according to the number of out-commuters in all communes of a district, percentage of out-commuters of the total economically active population and from the point of view of individual components of commuting including commuting in the commune, commuting to other communes in the district, commuting to other districts in the same region, commuting to other district in other region and commuting abroad. These analyses led to classification of districts by importance of the individual components of commuting. Districts were classified into three basic groups: districts with a distinctly above-average share of out-commuters in the district, districts with an average percentage of out-commuters in and outside the district, and districts with a distinctly above-average share of out-commuters outside the district, while the districts in the first and third groups were further broken into three categories.

Key words: commuting, interdistrict commuting, spatial components of commuting, district level, Slovakia

ÚVOD

Dochádzka do zamestnania je jedným z najvýznamnejších druhov priestorového pohybu obyvateľstva, ktorá významným spôsobom ovplyvňuje priestorovú štruktúru spoločnosti a zároveň citlivo reaguje na jej zmeny. Transformačné

* Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava

zmeny na Slovensku po roku 1989, súvisiace s prechodom z centrálne plánovaného hospodárstva na trhovo orientovanú ekonomiku, viedli k zmenám v dochádzke do zamestnania. V mnohých regiónoch nastal veľký úbytok pracovných príležitostí, v dôsledku čoho sa na Slovensku objavil nový problém – nezamestnanosť. Na druhej strane sa nedostatok pracovných príležitostí prejavil na náraste dochádzky za prácou do vzdialenejších centier, nachádzajúcich sa v inom okrese, kraji prípadne zahraničí.

V roku 2001 sa na Slovensku uskutočnilo pravidelné sčítanie obyvateľov, ktorého výsledky poukazujú na stav celej slovenskej populácie a jej vybrané demografické, sociálne a kultúrne charakteristiky. Jednou z takýchto významných charakteristík obyvateľstva je aj dochádzka do zamestnania, pričom sčítanie obyvateľov je jediným zdrojom údajov o dochádzke do zamestnania na celoslovenskej úrovni podľa jednotlivých obcí. V údajoch zo sčítania obyvateľov je pri každej obci uvedený počet odchádzajúcich za prácou z obce, ako aj počet dochádzajúcich za prácou z iných obcí do tejto obce.

Cieľom tejto štúdie je preskúmať dochádzku za prácou na úrovni jednotlivých okresov, pričom mestá Bratislava a Košice boli považované za jeden okres, hoci v skutočnosti sú členené na päť, resp. štyri okresy. Hodnotili sme celkový počet odchádzajúcich v jednotlivých okresoch, podiel odchádzajúcich za prácou z celového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov okresu. Hlavnú pozornosť sme venovali niektorým priestorovým aspektom dochádzky za prácou, t. j. dochádzke podľa miesta pracoviska, ktoré sa nachádza buď v obci trvalého bydliska, v inej obci okresu, v inom okrese toho istého kraja, v inom okrese iného kraja alebo v zahraničí. Pri hodnotení týchto zložiek dochádzky sme vychádzali z percentuálneho zastúpenia ekonomicky aktívnych obyvateľov zapojených do jednotlivých zložiek dochádzky, čo nám umožňuje porovnať dochádzku obyvateľov za prácou v jednotlivých okresoch bez ohľadu na počet obyvateľov okresu. V závere sme sa pokúsili o klasifikáciu okresov podľa osobitného významu jednotlivých priestorových zložiek dochádzky.

PROBLEMATIKA DOCHÁDZKY DO ZAMESTNANIA A PRÍSTUPY K JEJ ŠTÚDIU

Pri štúdiu dochádzky do zamestnania môžeme sústrediť pozornosť na mnohé jej aspekty. Dochádzku do zamestnania môžeme na jednej strane študovať ako samostatný problém, a na druhej strane ju môžeme študovať v súvislostiach s inými geografickými javmi.

Pri štúdiu samotnej dochádzky sa pozornosť odborníkov zameriava predovšetkým na štrukturálne charakteristiky dochádzajúcich do zamestnania (napr. Andrlé a Pojer 1964, 1974a), ako sú štruktúra podľa veku, podľa pohlavia – rozdiely v dochádzke medzi mužmi a ženami, vzdelanostná štruktúra dochádzajúcich do zamestnania, štruktúra podľa odvetví národného hospodárstva, dochádzka vybraných skupín obyvateľov, ako napríklad sociálne slabších obyvateľov (Ong a Blumenberg 1998), vydatých žien, príslušníkov národnostných a iných menšín a pod.

Jedným z problémov pri štúdiu dochádzky do zamestnania sú aj jej priestorové aspekty, kedy si všimame (skúmame) priestorový nesúlad medzi miestom bývania a miestom pracoviska. K takýmto problémom patria dochádzka vi-

diek – mesto, mesto – vidiek, mesto – mesto a vidiek – vidiek, dochádzka za prácou na väčšie vzdialenosti, do iných okresov, do zahraničia (napr. Kollár 1998).

Osobitná pozornosť sa v mnohých prípadoch venuje aj centráм dochádzky do zamestnania a ich zázemiam (napr. Rehák 1988, Michálek 1994, Verešík 1980). Niektoré práce sa zaoberajú iba samotnými centrami, napr. ich hierarchizáciou alebo samotnými zázemiami, no väčšinou sa centrá a ich zázemia študujú ako jednotný celok, ktorý nazývame región dochádzky do zamestnania, pričom dochádzka býva v mnohých prípadoch hlavným kritériom pri vyčleňovaní funkčných mestských regiónov (napr. Korcelli 1981, Potrykowska 1989, Bezák 1990 a 2000, Andersen 2000), pri vymedzovaní sféry vplyvu centier dochádzky (napr. Halden et al. 2002, Hołowiecka 2002). Pri štúdiu zázemí centier dochádzky môžeme študovať napr. intenzitu dochádzky za prácou a v zázemí tak vyčleniť zóny dochádzky do zamestnania (napr. Zborowski 2002).

V mnohých prípadoch sa dochádzka študuje v súvislostiach s inými geografickými javmi. Najviac pozornosti sa venuje vzťahu s inými formami priestorového pohybu obyvateľov, a to najmä s migráciami (napr. Zelinsky 1971, Dziewonski a Korcelli 1981, Gawryszewski 1981, Jerczyński 1988, Kaczmarczyk 2002, Eliasson et al. 2003, Romani et al. 2003).

Pri ceste z miesta bydliska do miesta pracoviska je potrebné prekonať určitú vzdialenosť. Preto sa často stretávame so skúmaním času stráveného na ceste za prácou (napr. Redmond a Mokhtarian 2001), so skúmaním dochádzky podľa vzdialenosti meranej v km (napr. Gawryszewski a Potrykowska 1980), skúmaním dopravných nákladov na cestu do zamestnania, meraním priemernej vzdialenosti, skúmaním dostupnosti pracovísk (napr. Levinson 1998), periodicity dochádzky (denná, týždenná, sezónna dochádzka) a pod. Vzdialenosť medzi bydliskom a pracoviskom môžeme prekonať buď pešo, alebo s použitím určitého dopravného prostriedku. Existujú mnohé práce o dochádzke do zamestnania podľa použitého dopravného prostriedku, ako napr. na bicykli, osobným automobilom, hromadnou dopravou atď. (napr. Pooley a Turnbull 2000).

K ďalším faktorom ovplyvňujúcim dochádzku do zamestnania patria vek, pohlavie a vzdelanie obyvateľov, pracovné príležitosti a nezamestnanosť v mieste bydliska, platové podmienky na pracovisku, do ktorého je potrebné dochádzať, situácia na trhu s nehnuteľnosťami (Cameron a Muellbauer 1998) a ďalšie.

V geografickej literatúre existujú *dva základné prístupy k štúdiu dochádzky do zamestnania*, ktoré vychádzajú z charakteru údajov o dochádzke a spôsobe ich hodnotenia. V prvom prípade je to objektívno-kvantitatívny prístup, kedy využívame najmä podrobné štatistické údaje a hodnotíme počet a rozmiestnenie pracovných príležitostí a štruktúrne aspekty dochádzajúcich za prácou. K takýmto prácam patria napr. práce Andrlého a Pojera (1964, 1974a, 1974b), Čtrnácta (1983), práca o dochádzke za zamestnaním obyvateľov žijúcich v regióne Oravy (Bašovský 1968) alebo v Bratislave (Gryga 1978, Michniak 2003).

Okrem toho existuje aj tzv. kvalitatívny prístup, zameraný na kvalitatívnu stránku dochádzky, vychádzajúcu zo subjektívneho pohľadu respondentov, napr. na vplyv osobných faktorov a preferencií na dochádzku do zamestnania, pričom sa často využívajú výsledky ankiet, dotazníkov a pod. Pri tomto prístupe

hodnotíme dochádzku najmä na základe relatívnych hodnôt, pretože v mnohých prípadoch disponujeme údajmi iba z určitej vzorky obyvateľov. K takýmto prácam patria napr. práce Andrleho a Pojera (1967) alebo Kollára (1994). Tento prístup využívame aj v prípadoch, kedy neexistujú o dochádzke potrebné štatistické údaje.

POJEM DOCHÁDZKY DO ZAMESTNANIA A ÚDAJE O DOCHÁDZKE

Pod pojmom *dochádzka do zamestnania* rozumieme cestovanie medzi miestom bývania a miestom pracoviska (Goodall 1987, pp. 81-82). Pri štúdiu dochádzky sa často stretávame s problémom získavania údajov, ktoré by zodpovedali definícii dochádzky (Holmes 1972). Jedným zo základných zdrojov údajov o dochádzke sú výsledky sčítania obyvateľov. Vtedy sa za dochádzajúcich do zamestnania považujú ekonomicky aktívni obyvatelia, ktorí na ceste do zamestnania prekročia hranice štatistickej jednotky. Je preto dôležité, akú štatistickú jednotku si pri štúdiu dochádzky do zamestnania vyberieme, pretože tento výber môže skresliť skutočný stav. Ak by sme za najmenšiu štatistickú jednotku považovali jeden byt, potom prakticky všetci zamestnaní by boli považovaní za dochádzajúcich, pretože iba málo obyvateľov pracuje doma. Na druhej strane, ak by sme za štatistickú jednotku považovali celý štát, potom by boli za dochádzajúcich do zamestnania považovaní iba tí, ktorí prekračujú na ceste do zamestnania štátne hranice (Chisholm 1960).

V publikovaných výsledkoch dochádzky do zamestnania podľa sčítania obyvateľov v roku 2001 na Slovensku (ŠÚ SR 2003a, ŠÚ SR 2003b) je za najmenšiu jednotku považovaná obec, pričom ku dňu sčítania bolo na Slovensku 2883 obcí. Za dochádzku do zamestnania sa považovalo prekročenie hranice obce, v ktorej mala sčítaná osoba trvalý pobyt. Takto definovaná dochádzka má viaceré nedostatky, ktoré sa prejavujú na zistených údajoch.

Jedným z nich je samotná zvolená štatistická jednotka – obec. Ak pracujúci býva v tesnej blízkosti hranice obce, avšak jeho bydlisko patrí administratívne k inej obci a do zamestnania dochádza do tejto obce s časovou vzdialenosťou iba niekoľko minút, je tento pracujúci považovaný za dochádzajúceho. Ak však niekto dochádza do zamestnania naprieč celým mestom a trvá mu to aj 30 minút, nie je považovaný za dochádzajúceho. Podobné prípady obyvateľov, ktorí nie sú zahrnutí do dochádzajúcich nachádzame aj v priestorovo rozľahlejších obciach, napr. v obciach s viacerými časťami, s rozptýleným osídlením, kde dochádzajúci medzi jednotlivými sídlami nie sú považovaní za dochádzajúcich. Vnútornú dochádzku môžeme sledovať iba v rámci Bratislavy a Košíc, kde bola sledovaná medzi jednotlivými mestskými časťami.

Tento nedostatok môžeme odstrániť tak, že za odchádzajúcich budeme považovať taktiež obyvateľov bývajúcich a pracujúcich v tej istej obci. Ich počet môžeme vypočítať podľa údajov o stupni ekonomickej aktivity bývajúceho obyvateľstva.

Podľa metodických vysvetlíviek k sčítaniu obyvateľov v roku 2001 sa dochádzkou do zamestnania rozumie dochádzka mimo obce, v ktorej mala sčítaná osoba trvalý pobyt. Pri zisťovaní údajov sa rozlišovala dochádzka denne a inak ako denne. Dennou dochádzkou sa rozumie každodenné pravidelné dochádza-

nie, ktoré uviedli aj osoby prechodne ubytované v mieste zamestnania (ubytovňa, podnájom). Dochádzkou inak ako denne sa rozumie nepravidelné dochádzanie do zamestnania (napr. strážna služba, slobodné povolania a pod.). Údaje o dochádzke boli spracované za všetky obce a triedené podľa centier odchádzky. Menovite sú uvedené len v prípade, že z nich odchádza desať a viac osôb. Znamená to, že v niektorých prípadoch nie je možné presne určiť obec, ale iba okres odchádzky.

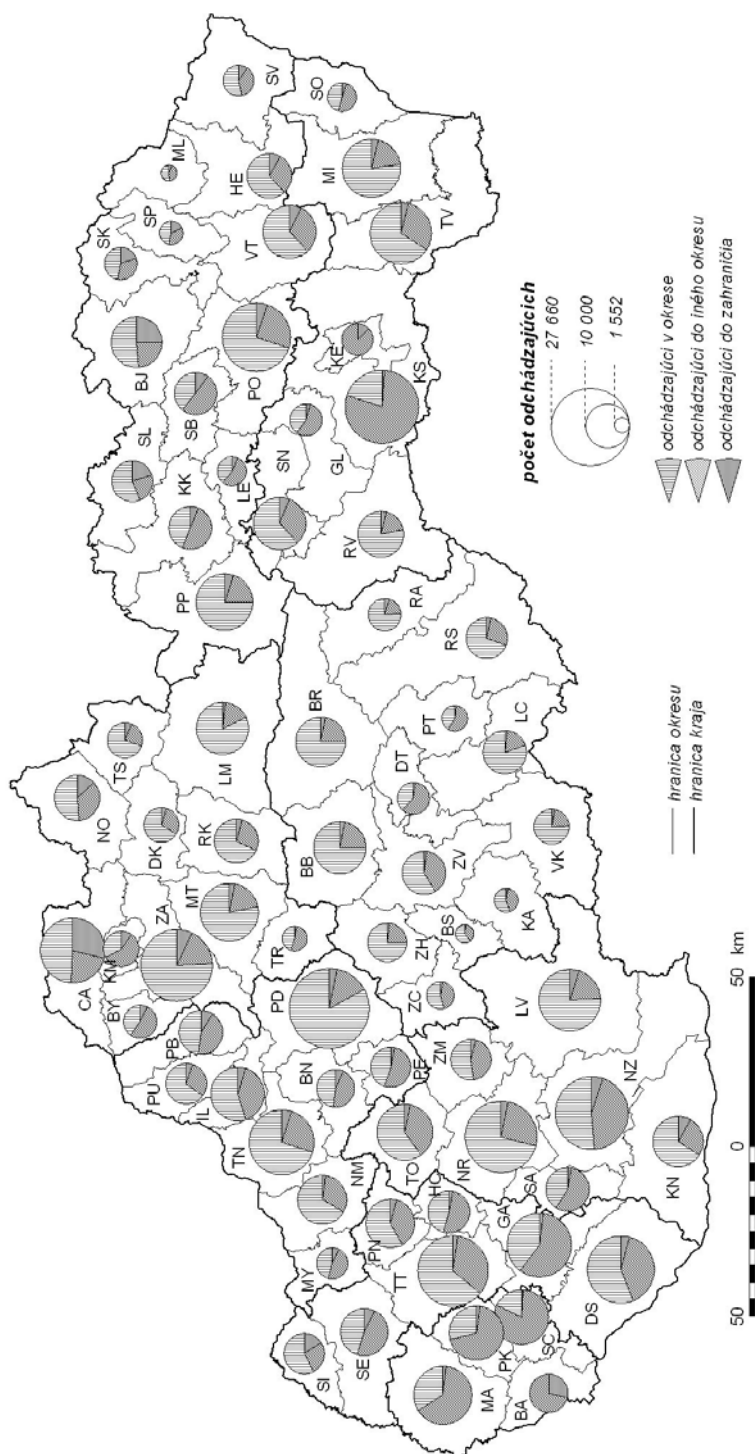
Pri sčítaní obyvateľov v roku 2001 boli údaje o dochádzke spracované z údajov o mieste (obci, okrese) trvalého bydliska sčítanej osoby a o mieste (obci, okrese) pracoviska. Avšak pri dochádzke by sa malo vychádzať z údajov o mieste pracoviska a bydliska, ktoré sa nemusí zhodovať s trvalým bydliskom. Za miesto bydliska považujeme miesto – východisko, z ktorého pracujúci človek okrem dochádzky do zamestnania realizuje aj iné aktivity, napr. odchádza do zariadení služieb, kultúrnych a športových zariadení a pod., t. j. v tomto mieste nielen býva, ale trávi tam aj voľné dni. Takýto postup viedol k viacerým nesprávnym výsledkom. Ako si môžeme všimnúť, podľa údajov zo sčítania obyvateľov, domov a bytov dochádza napríklad z Košíc do Bratislavy denne viac ako 600 ekonomicky aktívnych obyvateľov, hoci denné cestovanie z Košíc do Bratislavy je realizovateľné iba vo výnimočných prípadoch. Je to spôsobené skutočnosťou, že dennú dochádzku uviedli aj osoby prechodne ubytované v mieste zamestnania (ubytovňa, podnájom). Väčšina týchto obyvateľov žije pravdepodobne v Bratislave, avšak z rôznych príčin nemá tam svoje trvalé bydlisko. Kvôli uvedeným skutočnostiam nie je možné na základe týchto výsledkov objektívne určiť napr. hranicu oblasti dennej dochádzky do zamestnania do Bratislavy.

Napriek nedostatkom sú tieto údaje o dochádzke veľmi hodnotné a podávajú pomerne presný obraz o charaktere dochádzky do zamestnania ekonomicky aktívnych obyvateľov na celom Slovensku. Výsledky sčítania nám poskytujú údaje o veľkosti, smere a štruktúre dochádzky pohlavia a veku, podľa odvetví národného hospodárstva a údaje o čase strávenom pri dochádzke do zamestnania.

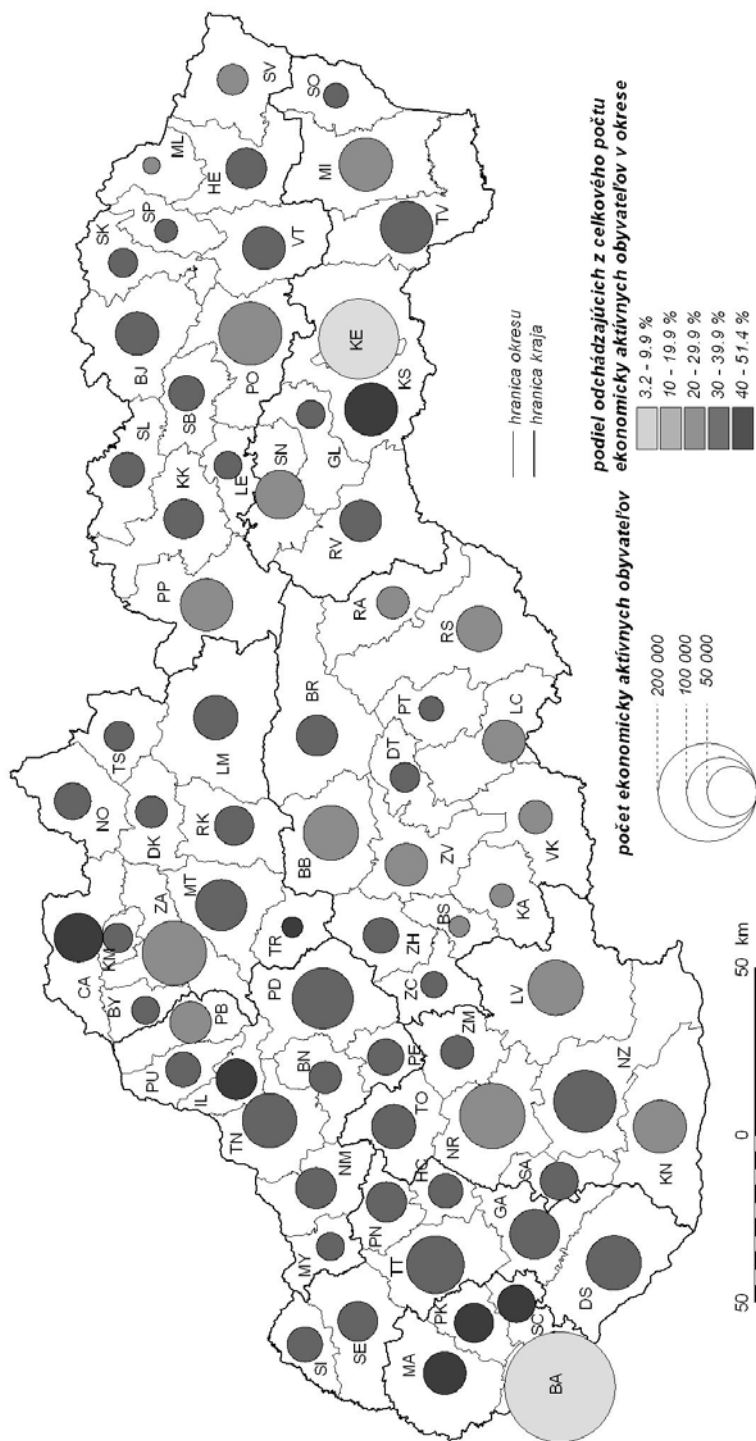
ODCHÁDZKA ZA PRÁCOU PODĽA JEDNOTLIVÝCH OKRESOV

K základným ukazovateľom dochádzky za prácou patria absolútny počet odchádzajúcich a podiel odchádzajúcich za prácou z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov v okrese (pozri obr. 1 a 2).

Podľa *absolútneho počtu odchádzajúcich* zo všetkých obcí okresu viac ako 20 tis. ekonomicky aktívnych obyvateľov odchádza za prácou v okresoch Prievidza (27 660), Košice – okolie (23 818), Nové Zámky (23 508), Nitra (22 976), Žilina (22 874), Trnava (22 171), Prešov (21 038) a Dunajská Streda (20 392). Tieto okresy patria podľa počtu obyvateľov k najväčším s počtom obyvateľov nad 100 tis. Osobitné postavenie v tomto hodnotení majú mestá Bratislava a Košice s nízkym počtom odchádzajúcich, pretože ich obyvatelia majú dostatok pracovných príležitostí, nachádzajúcich sa priamo v týchto mestách. Na druhej strane najmenej odchádzajúcich za prácou (do 5000) majú okresy s malým počtom obyvateľov: Levoča (4564), Sobrance (4514), Žarnovica (4171), Poltár (3677), Turčianske Teplice (3446), Krupina (3230), Stropkov (3107), Banská Štiavnica (1999) a Medzilaborce (1552).

Obr. 1. Odchádzka za prácou podľa okresov

Obr. 2. Podiel odhadzujúcich z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov okresu

Ak sledujeme dochádzku za prácou podľa *podielu odchádzajúcich z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov v okrese*, najviac ekonomicky aktívnych obyvateľov odchádza za prácou v inej obci v okresoch Senec (51,4 %), Pezinok (46,6 %), Malacky (44,3 %), Košice – okolie (43,5 %), Ilava (42,0 %), Čadca (41,4 %) a Turčianske Teplice (40,9 %). Najintenzívnejšia odchádzka za prácou je teda v zázemí Bratislavy a Košíc, pričom tieto mestá majú najmenší podiel odchádzajúcich z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov (3,2 %, resp. 4,2 %). Okrem toho menej ako štvrtina ekonomicky aktívnych obyvateľov odchádza za prácou aj v okresoch Banská Štiavnica (23,7 %) Banská Bystrica (22,0 %), Komárno (22,0 %), Rimavská Sobota (21,3 %). V okrese Rimavská Sobota ovplyvňuje túto hodnotu aj vysoký podiel nezamestnaných. V okrese Banská Bystrica žije veľká časť obyvateľov (74,2 %) v meste Banská Bystrica, pričom iba malý podiel z nich odchádza za prácou do iných obcí.

DOCHÁDZKA ZA PRÁCOU PODĽA MIESTA PRACOVISKA

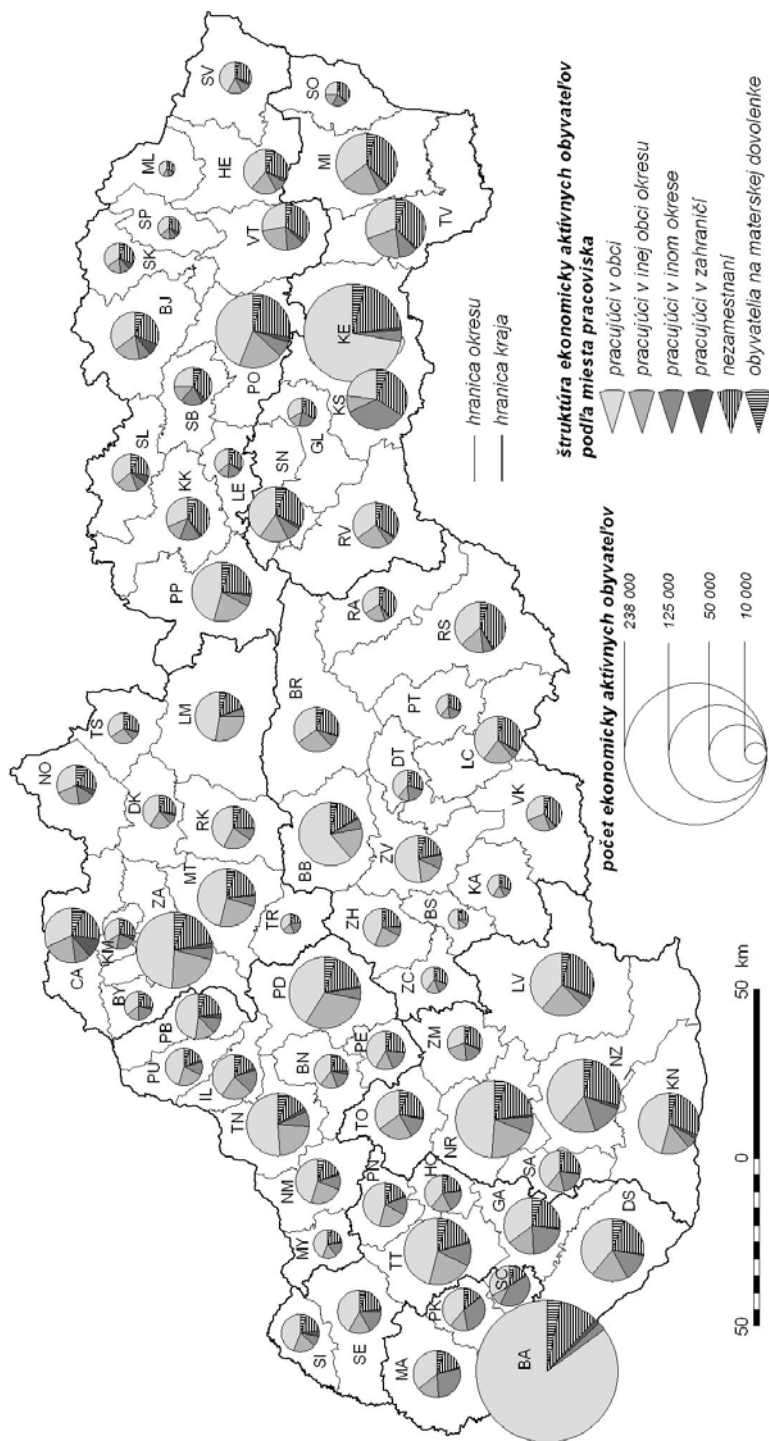
Podľa sčítania obyvateľov sa za dochádzajúcich do zamestnania považujú iba tí ekonomicky aktívni obyvatelia, ktorí pracujú v inej obci ako je miesto ich trvalého bydliska. V skutočnosti sa však na dochádzke do zamestnania významným spôsobom podieľajú aj obyvatelia, ktorí pracujú a zároveň aj bývajú v tej istej obci, hoci malá časť z nich pracuje doma.

Z hľadiska prekročenia alebo neprekročenia existujúcich administratívnych hraníc môžeme rozlišovať niekoľko zložiek dochádzky za prácou, ktorými sú dochádzka za prácou v rámci obce, za prácou do inej obce v okrese, za prácou do iného okresu v tom istom kraji, za prácou do iného okresu v inom kraji a za prácou do zahraničia (pozri obr. 3).

Najviac *obyvateľov, ktorí bývajú a pracujú v tej istej obci*, majú mestá Bratislava (84,5 %) a Košice (72,4 %). K okresom, ktoré majú viac ako polovicu obyvateľov bývajúcich a zároveň pracujúcich v tej istej obci patria Banská Bystrica (61,1 %), Zvolen (52,5 %), Banská Štiavnica (51,2 %) a Trenčín (50,8 %). Ich spoločným znakom je silné postavenie okresného centra z hľadiska podielu obyvateľov a aj pracovných príležitostí v okrese. K okresom, v ktorých takmer polovica ekonomicky aktívnych obyvateľov pracuje v obci trvalého bydliska patria okresy Nitra (49,4 %), Žilina (49,3 %), Považská Bystrica (48,2 %), Liptovský Mikuláš (46,6 %), Komárno (46,4 %), Martin (46,2 %), Poprad (46,0 %), Trnava (45,9 %), Piešťany (45,6 %), Nové Mesto nad Váhom (45,0 %) a Púchov (45,0 %).

Na druhej strane v 16 okresoch pracuje priamo v obci trvalého bydliska menej ako 35 % z ekonomicky aktívnych obyvateľov. Sú to okresy Rožňava (34,9 %), Brezno (34,8 %), Revúca (34,0 %), Kysucké Nové Mesto (33,5 %), Senec (33,5 %), Gelnica (33,1 %), Veľký Krtíš (32,3 %), Námestovo (32,2 %), Čadca (32,0 %), Trebišov (30,9 %), Kežmarok (30,9 %), Zlaté Moravce (30,7 %), Vranov nad Topľou (28,4 %), Sabinov (25,1 %), Sobrance (24,9 %) a Košice – okolie (22,8 %).

Okrem obyvateľov, ktorí pracujú v obci svojho trvalého bydliska, sa na dochádzke za prácou podieľajú tiež obyvatelia odchádzajúci do inej obce, ako je miesto ich trvalého bydliska. Podľa toho, do akej administratívnej jednotky pat-

Obr. 3. Štruktúra ekonomicky aktívneho obyvateľstva podľa miesta pracoviska

rí obec dochádzky, môžeme rozlišovať dochádzku do inej obce v okrese (vnútrookresná dochádzka), do obce nachádzajúcej sa v ostatných okresoch v kraji s miestom trvalého bydliska, do obce nachádzajúcej sa v inom kraji a dochádzku do zahraničia.

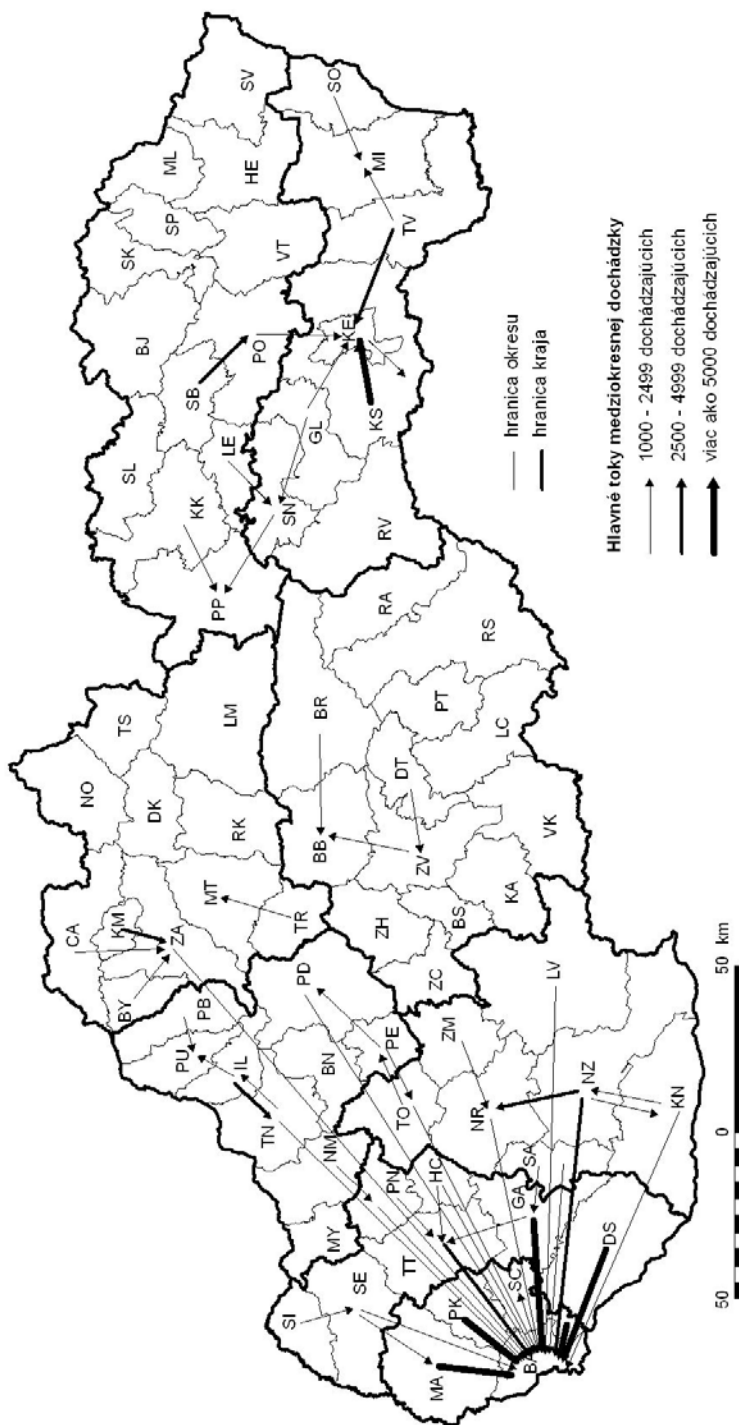
Najväčšou vnútrookresnou dochádzkou sa vyznačujú okresy Prievidza (31,4 %), Liptovský Mikuláš (27,9 %), Brezno (27,5 %) a Tvrdošín (26,2 %), v ktorých viac ako štvrtina ekonomicky aktívnych obyvateľov dochádza za prácou do inej obce v okrese. Ich spoločným znakom je existencia viacerých centier, medzi ktorými je významný vzájomný pohyb obyvateľov za prácou.

Ak sledujeme dochádzku za prácou do iných okresov v tom istom kraji (pozri obr. 3 a 4), môžeme konštatovať, že tá je najrozšírenejšia v okresoch v zázemí Bratislavy a Košíc. Sú to teda okresy Senec (39,4 %), Košice – okolie (33,3 %), Pezinok (30,3 %) a Malacky (26,4 %). Ďalej nasledujú niektoré menšie okresy so silnou väzbou na iný okres, príp. dva okresy v tom istom kraji: Kysucké Nové Mesto (19,0 %), Detva (17,5 %), Gelnica 16,9 %), Sobrance (16,5 %), Poltár (15,9 %) a Turčianske Teplice (15,2 %). K takýmto okresom môžeme priradiť aj okresy Sabinov (14,2 %), Ilava (14,0 %), Bytča (13,9 %), Kežmarok (12,4 %), Hlohovec (11,9 %) a Zlaté Moravce (11,4 %).

Na druhej strane iba veľmi málo obyvateľov odchádza za prácou do iných okresov v tom istom kraji z miest Bratislava (1,2 %) a Košice (2,0 %), z okresu Dunajská Streda (0,3 %), ktorý je pomerne izolovaný od ostatných okresov v Trnavskom kraji a jeho obyvatelia odchádzajú za prácou najmä do Bratislavy a okresu Senec. Do tejto skupiny patria aj okresy Prievidza (1,5 %), Prešov (1,7 %), Levice (1,8 %), Liptovský Mikuláš (1,8 %), Poprad (1,9 %). Sú to rozlohou veľké okresy a sú pomerne uzavreté z hľadiska dochádzky ich obyvateľov za prácou do iných okresov.

Dochádzka za prácou do iných okresov v inom kraji (pozri obr. 3) podľa jednotlivých okresov je značne závislá od priebehu krajských hraníc. Preto je najintenzívnejšia v okresoch ležiacich na hraniciach jednotlivých krajov, a to najmä v okresoch, ktoré majú dobré dopravné spojenie s inými kraji. Najväčší podiel ekonomicky aktívnych obyvateľov odchádzajúcich za prácou do iných krajov majú okresy Galanta (17,9 %, do okresov BA, SA, SC), Šaľa (14,7 %, BA, GA) a Dunajská Streda (13,7 %, BA, SC) s dominantným podielom odchádzajúcich do Bratislavy, okres Levoča (13,0 %, SN), okres Senica (12,9 %, BA, MA), Myjava (10,8 %, NM, SE), Topoľčany (11,8 %, BA, PE, PN), Partizánske (9,5 %, TO, BA), Trnava (9,2 %, BA), Hlohovec (7,7 %, BA), Bánovce nad Bebravou (7,5 %, BA, TO), Vranov nad Topľou (7,4 %, MI, KE, BA), Nové Mesto nad Váhom (7,2 %, PN, BA), Piešťany (7,1 %, BA, NR), Spišská Nová Ves (6,7 %, PP, LE), Bytča (6,3 %, PB), Nové Zámky (6,2 %, BA), Považská Bystrica (6,2 %, ZA, BA), Námestovo (6,2 %, BA), Humenné (6,1 %, MI, BA, KE), Turčianske Teplice (6,0 %, BB, BA), Žarnovica (6,0 %, BA, LV), Zlaté Moravce (5,9 %, BA, ZC). Všetky tieto okresy, s výnimkou okresu Námestovo, sa nachádzajú na hranici jednotlivých krajov.

Najmenší podiel odchádzajúcich do iných krajov majú okresy Poltár (1,9 %), Rimavská Sobota (1,9 %), Detva (1,7 %), (Trebišov 1,7 %), Košice (1,7 %), Lučenec (1,5 %), Bratislava (1,1 %) a Košice – okolie (1,0 %). Okrem obyvateľov Bratislavy a Košíc s dostatkom pracovných príležitostí je v ostatných okresoch

Obr. 4. Medziokresná dochádzka

vysoký podiel nezamestnaných. Obyvatelia týchto okresov však neradi cestujú za prácou na väčšie vzdialenosti.

Za prácou do zahraničia odchádza viac ako 1000 ekonomicky aktívnych obyvateľov z okresov Čadca (5406), Bardejov (3039), Bratislava (2182), Stará Ľubovňa (1719), Žilina (1618), Námestovo (1340), Skalica (1280), Nové Zámky (1232), Prešov (1192), Svidník (1118) a Vranov nad Topľou (1028).

Ak sledujeme dochádzku za prácou do zahraničia podľa podielu odchádzajúcich z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov, viac ako 5 % ekonomicky aktívnych obyvateľov odchádza za prácou do zahraničia z okresov Čadca (11,7 %), Bardejov (8,3 %), Stará Ľubovňa (7,3 %), Svidník (6,8 %), Stropkov (5,4 %), Skalica (5,2 %), Námestovo (5,1 %). Ďalej nasledujú okresy Kysucké Nové Mesto (3,7 %), Sabinov (3,6 %), Bytča (3,0 %), Vranov nad Topľou (2,9 %), Snina (2,6 %), Bánovce nad Bebravou (2,5 %), Považská Bystrica (2,5 %), Humenné (2,5 %), Senica (2,5 %), Myjava (2,3 %), Tvrdošín (2,2 %), Ilava (2,1 %), Levoča (2,0 %), Medzilaborce (2,0 %) a Žilina (2,0 %).

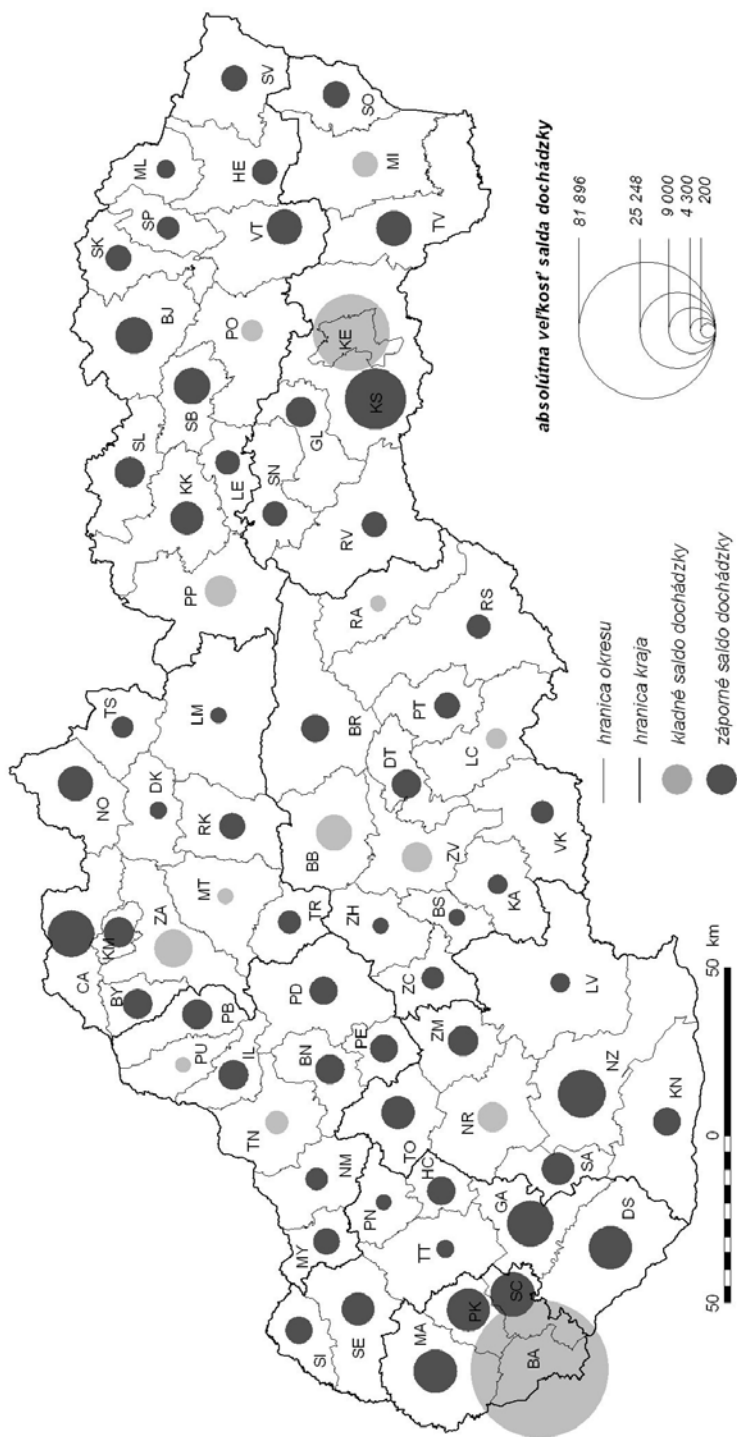
Avšak podľa výsledkov sčítania obyvateľov nie je možné zistiť cieľovú krajinu dochádzky za prácou. Predpokladáme však, že v okresoch Čadca, Skalica, Námestovo, Kysucké Nové Mesto, Bytča, Bánovce nad Bebravou, Považská Bystrica, Senica, Myjava, Tvrdošín, Ilava a Žilina, ktoré sa nachádzajú pri slovensko-českej hranici, dominuje dochádzka do Českej republiky. Ostatné okresy, s viac ako 2 % podielom ekonomicky aktívnych obyvateľov odchádzajúcich za prácou do zahraničia, sa všetky nachádzajú v Prešovskom kraji. V týchto okresoch sú okrem Českej republiky významným cieľom dochádzky aj USA. V Bratislave je najvýznamnejšia dochádzka za prácou do Rakúska a časť odchádzajúcich z okresu Nové Zámky pracuje v Maďarsku.

Keďže sme pohyb ekonomicky aktívnych obyvateľov za prácou hodnotili podľa podielu ekonomicky aktívnych obyvateľov zúčastňujúcich sa na vytváraní jej jednotlivých zložiek, je potrebné upozorniť na skutočnosť, že hodnoty podielu jednotlivých zložiek dochádzky sú ovplyvnené aj ekonomicky aktívnymi obyvateľmi, ktorí za prácou nedochádzajú, t. j. obyvateľmi na materskej dovolenke a nezamestnanými. Podiel ekonomicky aktívnych obyvateľov na materskej dovolenke sa pohybuje od 3,5 % v Bratislave a Medzilaborciach do 10,4 % v okrese Námestovo. Podiel nezamestnaných sa podľa údajov zo sčítania obyvateľov pohyboval v rozmedzí od 8,8 % v Bratislave po 36,4 % v okrese Rimavská Sobota. Viac ako 30 % nezamestnaných mali aj okresy Revúca (33,9 %), Veľký Krtíš (33,2 %), Sobrance (32,4 %), Michalovce (32,4 %), Kežmarok (31,7 %), Trebišov (31,4 %) a Sabinov (31,3 %).

Ak by sme podiel jednotlivých zložiek vypočítali iba z celkového počtu zamestnaných, uvedené hodnoty podielu by boli iné, ale vzájomné postavenie jednotlivých zložiek v jednotlivých okresoch by sa nezmenilo.

SALDO DOCHÁDZKY

Vyjadruje rozdiel počtu dochádzajúcich a počtu odchádzajúcich v jednotlivých okresoch a je jedným z faktorov, podľa ktorých môžeme klasifikovať okresy z hľadiska dochádzky do zamestnania. Saldo dochádzky v súbore okresov Slovensku je znázornené na obr. 5. Kladné saldo dochádzky majú predovšet-

Obr. 5. Saldo docházk

kým okresy, v ktorých sa nachádzajú najväčšie centrá so zázemím zasahujúcim do susedných okresov. Najväčšie kladné saldo dochádzky majú mestá Bratislava (81 896) a Košice (25 248). Do tejto skupiny patria aj okresy Žilina, Banská Bystrica, Prešov, Nitra, Trenčín, Poprad, Martin a Michalovce. Okrem nich majú kladné saldo okresy Lučenec, Revúca a Púchov. V prípade okresu Lučenec je to v dôsledku významnej dochádzky z okresu Poltár do mesta Lučenec a v prípade okresu Revúca v dôsledku dochádzky do Tornale, ktorej zázemie zasahuje do susedných okresov Rimavská Sobota a Rožňava. Všetky ostatné okresy majú záporné saldo dochádzky. Najväčšiu hodnotu záporného salda (-15 844) má okres Košice – okolie, nasledujú okres Nové Zámky (-9105) s významnou dochádzkou najmä do okresov Bratislava a Nitra, okres Čadca (-8654) v dôsledku početnej dochádzky za prácou do Českej republiky a okresy v zázemí Bratislavy: Galanta (-8480), Senec (-7788), Malacky (-7341), Dunajská Streda (-7246) a Pezinok (-7100).

KLASIFIKÁCIA OKRESOV PODĽA VÝZNAMU JEDNOTLIVÝCH ZLOŽIEK DOCHÁDZKY ZA PRÁCOU

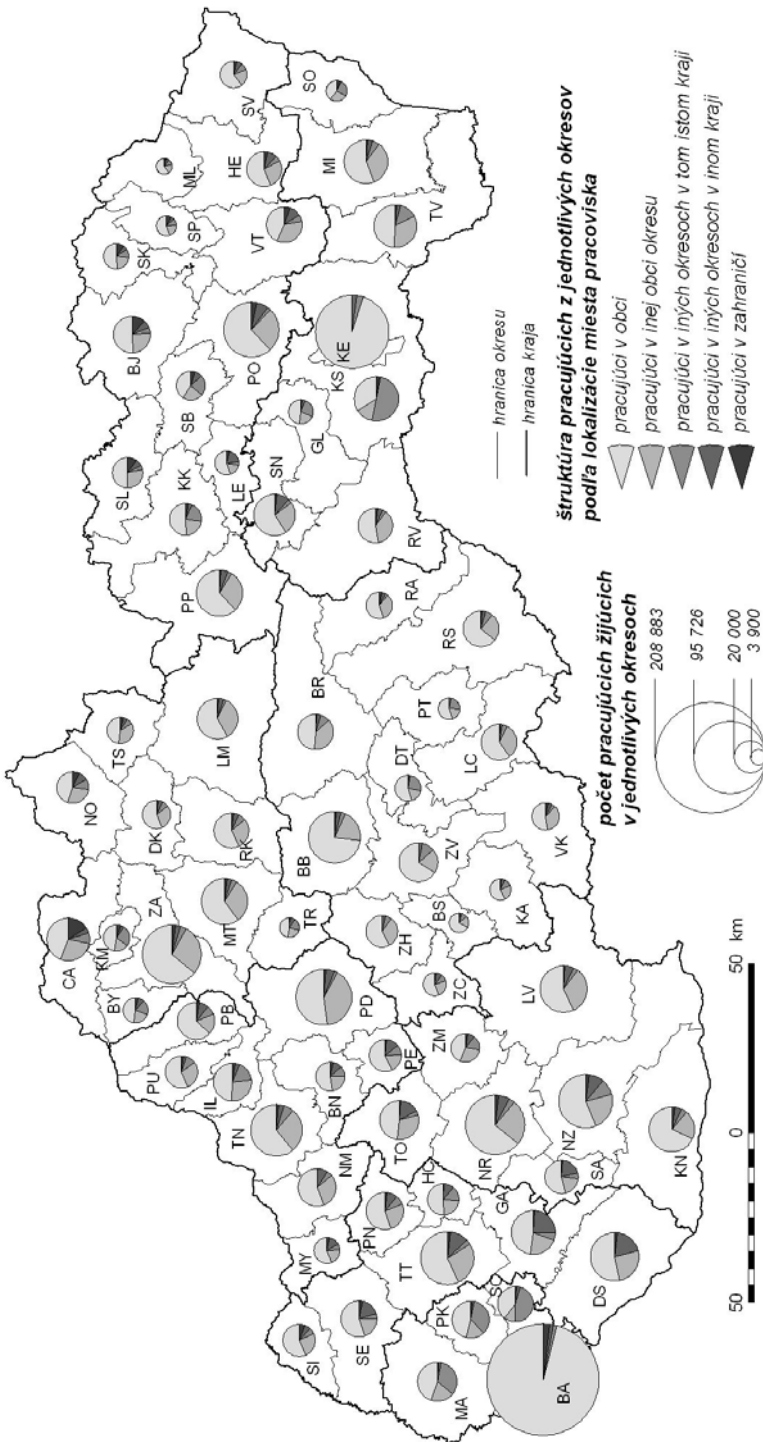
Jedným z cieľov tejto štúdie bolo rozdeliť okresy Slovenska do viacerých skupín podľa významu jednotlivých zložiek dochádzky za prácou (pozri obr. 6). Rozhodujúcim kritériom rozdelenia bolo vzájomné zastúpenie (podiel) dochádzky obyvateľov za prácou v okrese a dochádzky obyvateľov za prácou mimo okresu ich trvalého bydliska v porovnaní s priemernými hodnotami dochádzky za prácou v okrese a mimo okresu za celé Slovensko.

Okresy sme rozdelili do troch skupín: 1. s výrazne nadpriemerným podielom odchádzajúcich za prácou v okrese, 2. s priemerným podielom odchádzajúcich za prácou v okrese a taktiež mimo okresu a 3. s výrazne nadpriemerným podielom odchádzajúcich za prácou mimo okresu (pozri obr. 7).

Okresy s *výrazne nadpriemerným podielom odchádzajúcich za prácou v okrese* sú charakteristické tým, že viac ako 85 % zo všetkých pracujúcich s trvalým bydliskom v okrese pracuje v tomto okrese. Na ďalšej úrovni sme tieto okresy rozdelili do troch skupín.

V prvej skupine sú okresy vyznačujúce sa výrazne nadpriemerným podielom pracujúcich v mieste trvalého bydliska, čo znamená, že aspoň 2/3 zo všetkých pracujúcich býva a zároveň pracuje v tej istej obci. Do tejto skupiny patria mestá Bratislava a Košice, v ktorých všetci obyvatelia pracujúci v obci pracujú zároveň v okrese trvalého bydliska. Zaraďujeme sem aj okresy Banská Bystrica, Banská Štiavnica a Zvolen, ktorých spoločným znakom je vysoký podiel obyvateľov žijúcich v mestách s dostatkom pracovných príležitostí pre obyvateľov týchto miest a okres Komárno, v ktorom sa prejavuje aj zvýšená zamestnanosť obyvateľov v poľnohospodárstve.

V druhej skupine je spolu 12 okresov s výrazne nadpriemerným podielom odchádzajúcich za prácou do iných obcí v okrese. Sú to okresy Liptovský Mikuláš, Lučenec, Prievidza, Martin, Levice, Rožňava, Michalovce, Žiar nad Hronom, Revúca, Veľký Krtíš, Brezno a Ružomberok, v ktorých dominuje dochádzka za prácou do iných obcí v okrese (viac ako 29,3 % pracovníkov pracuje v iných obciach v okrese). Do tejto skupiny patria prevažne rozlohou väčšie okresy, ktorých obyvatelia dochádzajú do jedného alebo aj do viacerých výz-

Obr. 6. Štruktúra pracujúcich v jednotlivých okresoch podľa mesta pracoviska

namných centier dochádzky. Nedostatok pracovných príležitostí v obci je v mnohých z týchto okresov (Revúca, Veľký Krtíš, Michalovce, Rožňava, Lučenec, Levice) sprevádzaný aj vysokým podielom nezamestnaných (nad 30 %).

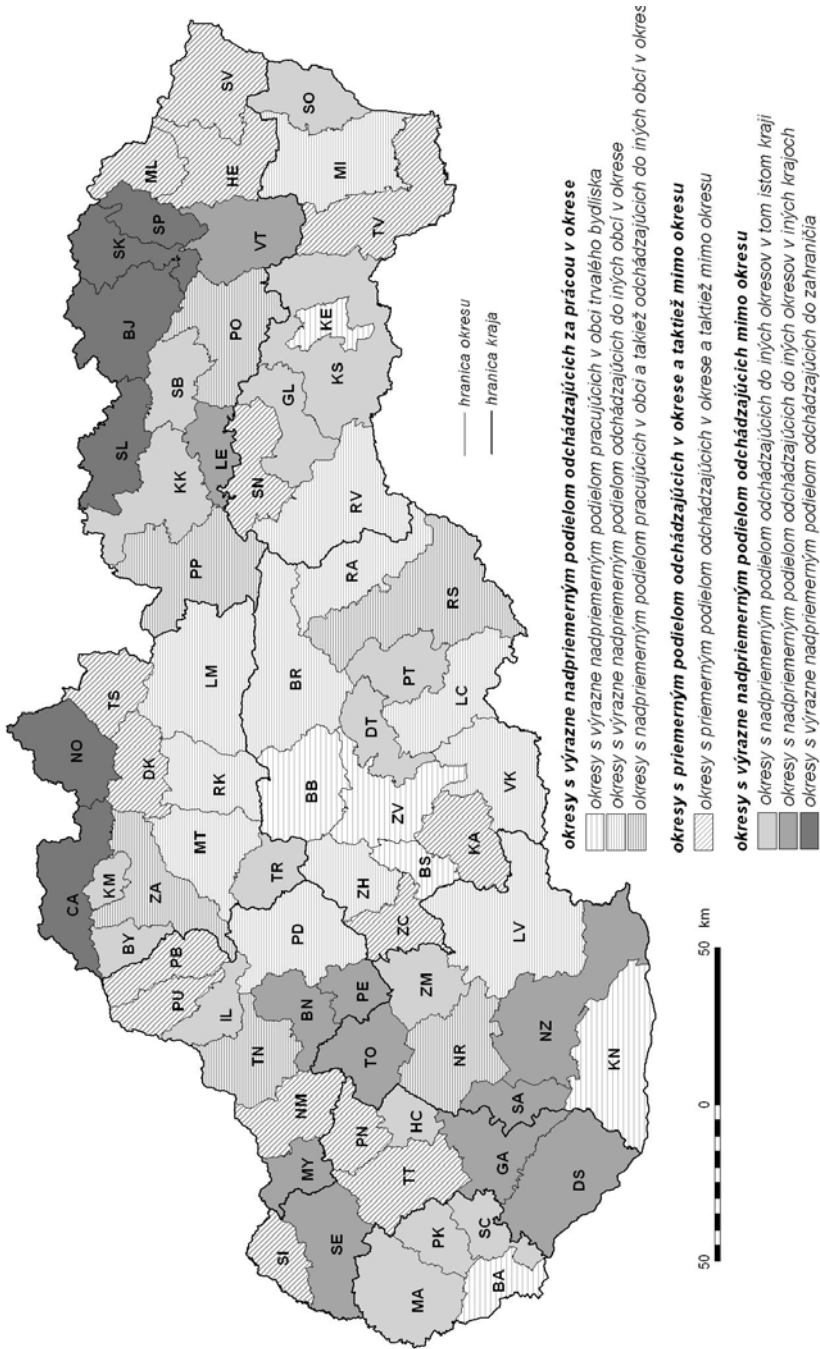
V tretej skupine sú okresy Nitra, Žilina, Poprad, Rimavská Sobota, Prešov, Trenčín, vyznačujúce sa nadpriemerným podielom pracujúcich v obci a taktiež odchádzajúcich za prácou do iných obcí v okrese. V týchto okresoch má približne rovnaký význam dochádzka za prácou v obci, ako aj dochádzka do iných obcí v okrese. Ich spoločným znakom je, že sú to veľké okresy s významným centrom dochádzky za prácou hlavne do tohto centra. Okrem okresu Rimavská Sobota majú kladné saldo dochádzky.

K okresom *s priemerným podielom odchádzajúcich za prácou v okrese aj mimo okresu* patrí Nové Mesto nad Váhom, Dolný Kubín, Trnava, Tvrdošín, Púchov, Spišská Nová Ves, Humenné, Trebišov, Krupina, Snina, Skalica, Piešťany, Považská Bystrica, Medzilaborce a Žarnovica. Hodnoty podielu odchádzajúcich v okrese a do obcí mimo okresu sa v týchto pätnástich okresoch pohybujú okolo priemerných hodnôt celoslovenských ukazovateľov. Okrem okresu Púchov majú záporné saldo dochádzky do zamestnania a sú charakteristické najmä zvýšenou dochádzkou do inej obce v okrese. Výrazne nadpriemerný podiel odchádzajúcich za prácou do inej obce v okrese je v Tvrdošine (36,2 % pracujúcich) a Trebišove (33,9 % pracujúcich). Nadpriemerný počet pracujúcich v tej istej obci má iba okres Považská Bystrica (63 %). V okrese Trnava má osobitný význam dochádzka do iného kraja, v ktorom 11,5 % pracujúcich pracuje v inom kraji, a to najmä v Bratislave) a v okrese Skalica je významná tiež dochádzka za prácou hlavne do Českej republiky (6,7 % pracujúcich).

V okresoch *s výrazne nadpriemerným podielom odchádzajúcich za prácou mimo okresu* odchádza za prácou aspoň 20 % pracujúcich, ktorí pracujú buď v iných okresoch v tom istom kraji, alebo v iných okresoch v iných krajoch, alebo odchádzajú za prácou do zahraničia.

Do skupiny s výrazne nadpriemerným podielom odchádzajúcich do iných okresov v tom istom kraji patrí 16 okresov: Ilava, Hlohovec, Zlaté Moravce, Poltár, Kežmarok, Detva, Turčianske Teplice, Gelnica, Bytča, Sobrance, Kysucké Nové Mesto, Sabinov, Malacky, Pezinok, Senec, Košice – okolie, ktoré sú zoradené podľa stúpajúceho podielu pracujúcich mimo okresu trvalého bydliska. Sú to okresy susediace s inými okresmi s významnými centrami dochádzky, ktoré vznikli v zázemí týchto veľkých centier. Nadpriemernou vnútrookresnou dochádzkou za prácou sa vyznačujú Zlaté Moravce, Sobrance a Ilava a nadpriemernou dochádzkou do zahraničia okresy Sabinov (5,8 %) a Kysucké Nové Mesto (5,2 %). Okresy Kežmarok, Sobrance, Sabinov sa vyznačujú tiež vysokým podielom nezamestnaných (viac ako 30 %). Naproti tomu v okresoch Malacky, Pezinok, Senec a Ilava je nezamestnanosť podpriemerná (do 15,4 %).

Do ďalšej skupiny okresov s výrazne nadpriemerným podielom odchádzajúcich za prácou do iných okresov v iných krajoch patrí spolu 11 okresov: Dunajská Streda, Topoľčany, Nové Zámky, Vranov nad Topľou, Myjava, Partizánske, Senica, Bánovce nad Bebravou, Šaľa, Levoča, Galanta. Podobne ako v predchádzajúcej skupine, sú to okresy so silnou väzbou na iné okresy. Na rozdiel od nich sa však neorientujú na väzbu s významným centrom vnútri kraja, ale je pre nich významnejšia väzba na silné centrá v iných krajoch. Okrem okresu Levoča,

Obr. 7. Klasifikácia okresov podľa dochádzky za prácou

s významnou dochádzkou do okresu Spišská Nová Ves, je v ostatných okresoch významný podiel odchádzajúcich za prácou do Bratislavy. Táto forma dochádzky dominuje najmä v okresoch Dunajská Streda, Nové Zámky a Galanta. Najviac dochádzajúcich do Bratislavy je aj v okrese Myjava s významnou dochádzkou do okresu Senica, v okrese Senica s významnou dochádzkou do okresu Malacky, v okrese Šaľa s významnou dochádzkou do okresu Galanta a v okrese Topoľčany s významnou dochádzkou do okresov Partizánske a Piešťany. V okrese Bánovce nad Bebravou odchádza najviac pracujúcich za prácou do okresu Trenčín a potom do okresov v inom kraji – Bratislava a Topoľčany. V okrese Partizánske smeruje najvýznamnejšia dochádzka do okresu Prievidza a ďalej nasledujú okresy v inom kraji Topoľčany a Bratislava. V okrese Vranov nad Topľou je najvýznamnejšia dochádzka za prácou do iného kraja, najmä do okresov Michalovce, Bratislava a Košice.

K okresom s výrazne nadpriemerným podielom odchádzajúcich za prácou do zahraničia patria okresy Stará Ľubovňa, Stropkov, Bardejov, Svidník, Námestovo a Čadca. Za prácou do zahraničia odchádza v týchto okresoch od 7,2 do 15,9 % pracujúcich. S výnimkou okresu Čadca, sa ostatné okresy z tejto skupiny nachádzajú vo väčšej vzdialenosti od Českej republiky, do ktorej smeruje väčšina pracujúcich v zahraničí. Svedčí to o zvýšenej ochote obyvateľov cestovať za prácou na veľké vzdialenosti, pričom dominuje iná forma ako denná dochádzka. Dochádzka za prácou do zahraničia pomáha taktiež pri znižovaní počtu nezamestnaných v týchto okresoch.

ZÁVER

V tejto práci sme sa pokúsili analyzovať dochádzku ekonomicky aktívnych obyvateľov za prácou v jednotlivých okresoch a vytvoriť klasifikáciu okresov podľa podielu jej jednotlivých zložiek. Získali sme tak významné poznatky o charaktere pohybu obyvateľov za prácou v jednotlivých okresoch a oblastiach Slovenska.

Na dochádzku obyvateľov za prácou v juhozápadnej časti Slovenska veľmi silno vplýva hlavné mesto Slovenska – Bratislava. Významnú úlohu tu zohráva najmä dochádzka za prácou do iných okresov v tom istom kraji a taktiež aj do iného kraja, čo je dôsledkom rozdelenia západného Slovenska na štyri kraje. Naproti tomu v centrálnej časti Slovenska (okrem severnej časti) prevláda dochádzka obyvateľov za prácou v okrese. Z uvedeného hľadiska je najviac diferencované územie východného Slovenska, kde sa nachádzajú okresy zo všetkých typov dochádzky za prácou. Na území Košického kraja má osobitné postavenie mesto Košice.

Získané výsledky sú do značnej miery ovplyvnené konkrétnou podobou územno-správneho členenia. Ak by sa teda zmenilo územno-správne členenie, a to najmä veľkosť územno-správnych jednotiek, zmenili by sa aj výsledky tejto práce. Získané poznatky nám však umožňujú odhaliť aj niektoré nedostatky územno-správneho členenia, týkajúce sa nesplnenia požiadaviek na vnútorné usporiadanie územno-správnych jednotiek. Keďže okresy by sa mali zhodovať s funkčnými mestskými regiónmi, pri vymedzení ktorých zohráva dôležitú úlohu najmä dochádzka do zamestnania (Bezák 1990 a 2000), môžeme konštatovať, že najmä okresy s výrazne nadpriemerným podielom odchádzajúcich za

prácou do iných okresov v tom istom kraji (Ilava, Hlohovec, Zlaté Moravce, Poltár, Kežmarok, Detva, Turčianske Teplice, Gelnica, Bytča, Sobrance, Kysucké Nové Mesto, Sabinov, Malacky, Pezinok, Senec, Košice – okolie) sú z hľadiska dochádzky do zamestnania závislé na susedných okresoch, a preto nespĺňajú jednu z požiadaviek, často kladenú pri tvorbe územno-správneho členenia na tejto hierarchickej úrovni.

Príspevok je jedným z výstupov dosiahnutých riešením vedeckého projektu č. 2/3082/25 na Geografickom ústave SAV v roku 2005 za podpory grantovej agentúry VEGA.

LITERATÚRA

- ANDRLE, A., POJER, M. (1964). Dojížďka do zamestnání v ČSSR. *Statistika*, 1, 497-508.
- ANDRLE, A., POJER, M. (1967). Poznatky z jednoho průzkumu dojížďky do zamestnání. *Demografie*, 9, 119-126.
- ANDRLE, A., POJER, M. (1974a). Dojížďka do zamestnání 1970. *Statistika*, 11, 239-247.
- ANDRLE, A., POJER, M. (1974b). Dojížďka do zamestnání do větších měst. *Statistika*, 11, 470-481.
- ANDERSEN, A. K. (2000). *Commuting areas in Denmark*. Copenhagen (AKF Forlaget).
- BASOVSKÝ, O. (1968). Dochádzka za zamestnaním ako element ekonomicko-geografickej regionalizácie územia (na príklade Oravy). *Acta Geographica Universitatis Comenianae, Economico-Geographica*, 8, 53-93.
- BEZÁK, A. (1990). Funkčné mestské regióny v sídelnom systéme Slovenska. *Geografický časopis*, 42, 57-73.
- BEZÁK, A. (2000). *Funkčné mestské regióny na Slovensku*. Geographia Slovaca, 15. Bratislava (Geografický ústav SAV):
- CAMERON, G., MUELLBAUER, J. (1998). *The housing market and regional commuting and migration choices*. Oxford (Nuffield College).
- ČTRNÁCT, P. (1983). Dojížďka do zamestnání podle výsledků sčítání 1980. *Demografie*, 25, 221-233.
- DZIEWOŃSKI, K., KORCELLI, P. (1981). Migracje w Polsce: przemiany i politika. In Dzięwoński, K., Korcelli, P., eds. *Studia nad migracjami i przemianami systemu osadniczego w Polsce*. Prace Geograficzne, 140. Warszawa (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN), pp. 10-90.
- ELIASSON, K., LINDGREN, U., WESTERLUND, O. (2003). Geographical labour mobility: migration or commuting? *Regional Studies*, 37, 827-837.
- GAWRYSZEWSKI, A., POTRYKOWSKA, A. (1980). Rozkłady odległości dojazdów do pracy do wybranych miast w latach 1959-1973. *Przegląd geograficzny*, 52, 789-807.
- GAWRYSZEWSKI, A. (1981). Spatial mobility of the population in Poland: an attempt of an integrated approach. *Geographia Polonica*, 44, 225-238.
- GOODALL, B. (1987). *The Penguin dictionary of human geography*. Harmondsworth (Penguin).
- GRYGA, B. (1978). Niektóre štatistické ukazovatele priestorového pohybu obyvateľstva do Bratislavy. *Demografie*, 20, 117-125.
- HALDEN, D. et al. (2002). *City region boundaries study*. Edinburgh (Scottish Executive).
- HOLMES, J. H. (1972). Linkages between external commuting and out-migration: evidence from middle-eastern Pennsylvania. *Economic Geography*, 48, 406-420.

- HOŁOWIECKA, B. (2002). Strefa wpływu Torunia na podstawie dojazdów do pracy. *Biuletyn Geograficzny*, 1, 133-146.
- CHISHOLM, M. (1960). The geography of commuting. *Annals of Association of American Geographers*, 50, 187-188.
- JERCZYNSKI, M. (1988). Ruchliwość przestrzenna ludności – formy i procesy. In Szymyńska, D., ed. *Ruchliwość przestrzenna ludności w okresie przemian ustrojowych*. Toruń (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), pp. 31-40.
- KACZMARCZYK, P. (2002). Migracje o charakterze cyrkulacyjnym a inne formy mobilności terytorialnej w świetle doświadczeń badawczych. *Working Papers ISS. Prace Migracyjne*, 45, 1-44.
- KOLLÁR, D. (1994). Sociálno-geografická analýza vzťahu vidieckeho človeka k miestu práce. *Geographia Slovaca*, 7, 49-60.
- KOLLAR, D. (1998). Development of the Slovak labour market and migration to Austria. *Polish Population Review*, 13, 67-86.
- KORCELLI, P. (1981). Regiony miejskie w systemie osadniczym Polski. In Dziewoński, K., Korcelli, P., eds. *Studia nad migracjami i przemianami systemu osadniczego w Polsce*. Prace Geograficzne, 140. Warszawa (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN), pp. 189-212.
- LEVINSON, D. M. (1998). Accessibility and journey to work. *Journal of Transport Geography*, 6, 11-21.
- MICHÁLEK, A. (1994). Vývoj dochádzky do zamestnania na Záhorí a sledovanie vzájomných závislostí centier a ich zázemí. *Zemědělská ekonomika*, 40, 559-567.
- MICHNIAK, D. (2003). Vybrané aspekty hodnotenia dochádzky do zamestnania do Bratislavy v roku 2001. *Slovenská štatistika a demografia*, 13 (4), 26-38.
- ONG, P., BLUMENBERG, E., (1998). Job access, commute and travel burden among welfare recipients. *Urban Studies*, 35, 77-93.
- POOLEY, C. G., TURNBULL, J. (2000). Modal choice and modal change: the journey to work in Britain since 1890. *Journal of Transport Geography*, 8, 11-24.
- POTRYKOWSKA, A. (1989). Funkcjonalne regiony miejskie w krajowym systemie osadniczym. In Korcelli, P., Gawryszewski, A., eds. *Współczesne przemiany regionalnych systemów osadniczych w Polsce*. Prace Geograficzne, 152. Warszawa (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN), pp. 55-75.
- REDMOND, L. S., MOKHTARIAN, P. L. (2001). The positive utility of the commute: modeling ideal commute time and relative desired commute amount. *Transportation* 28, 179-205.
- ŘEHÁK, S. (1988). Dojíždka v ČSSR na úrovni dojíždkových regionů i v mezistřediskovém pojetí. *Sborník ČSGS*, 93, 169-182.
- ROMANÍ, J., SURINACH, J., ARTÍS, M. (2003). Are commuting and residential mobility decisions simultaneous?: the case of Catalonia, Spain. *Regional Studies*, 37, 813-826.
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR (2003a). *Dochádzka do zamestnania. Výsledky sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2001*. Bratislava (Štatistický úrad SR), CD ROM.
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR (2003b). *Výsledky sčítania obyvateľov, domov a bytov 2001*. Bratislava (Štatistický úrad SR), CD ROM.
- VEREŠÍK, J. (1980). Zázemia dochádzky do zamestnania vybraných centier v roku 1970. In Mazúr, E., ed. *Atlas Slovenskej socialistickej republiky*. Bratislava (SAV a SÚGK), pp. 154-155.
- ZBOROWSKI, A. (2002). Commuting in southern Poland during the period of system transformations. *Biuletyn Geograficzny*, 1, 133-146.
- ZELINSKY, W. (1971). The hypothesis of the mobility transition. *Geographical Review*, 61, 219-249.

Daniel Michniak

SOME SPATIAL ASPECTS OF COMMUTING IN SLOVAKIA IN 2001 AT DISTRICT LEVEL

The aim of this study is to assess commuting to work of the Slovak population at the level of the individual districts while the cities of Bratislava and Košice each were considered a single district although they consist of 5 and 4 districts respectively. The overall number of out-commuters in the individual districts (Fig. 1) and the percentage of out-commuters of the total number of economically active population in districts were assessed (Fig. 2). Attention was paid to spatial aspects of out-commuting, with commuting broken by work place which is situated either in the commune of residence or in another commune of the district in the same administrative region, another district, other region or abroad. Assessing these components of commuting percent representation of economically active population participating in the individual components of commuting was taken as the basis (Figs. 3 and 4). It is then possible to compare out-commuting in individual districts regardless of the population number in the particular district. The commuting balance (Fig. 5) also plays an important role in the study of spatial aspects of commuting.

Finally an attempt at classification of districts according to the special importance of the individual components of commuting was made (Figs. 6 and 7). Districts were classified into three basic groups: districts with a distinctly above-average share of out-commuters in the district, districts with an average share of out-commuters in the district and outside, and districts with a distinctly above-average share of out-commuters outside the district. Districts of the first group were then classified into districts with a distinctly above-average share of persons working in the commune of their permanent residence, districts with a distinctly above-average share of out-commuters to other communes in the district and districts with an above-average share of persons working in the commune and out-commuting to other communes in the district. Likewise, the districts of the third group were classified into districts with a distinctly above-average share of out-commuters to other districts in the same region, districts with an above-average share of out-commuters to other districts in other regions, and districts with a distinctly above-average share of out-commuters abroad.

Commuting in the south-western part of Slovakia is influenced by the capital of Slovakia – Bratislava. Out-commuting to other districts in the same region and other regions also plays an important role here. It is the consequence of division of west Slovakia into four regions. Nevertheless, commuting within district prevails in the central part of Slovakia. From the point of view of commuting, the territory of eastern Slovakia is highly differentiated. There are districts that contain all types of commuting. The city of Košice occupies an important position with regard to commuting in the administrative region of Košice.

Preložila H. Contrerasová